

Tlumivka

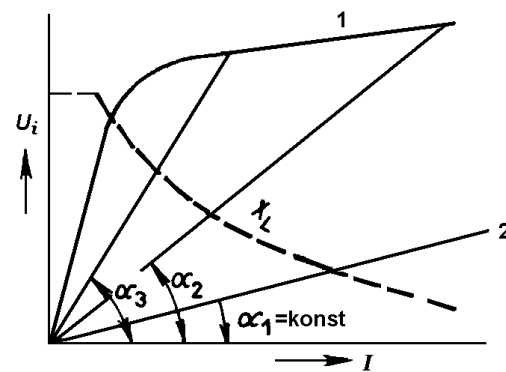
- od transformátoru se odlišuje použitím jediného vinutí - primárního,
- do obvodu se zapojuje sériově – omezuje velikost proudu v obvodu – úbytkem napětí na vinutí tlumivky,

Princip:

- procházející střídavý proud vybudí v magnetickém obvodu tlumivky magnetický tok – téměř celý proud vytvoří magnetizační tok,
- v důsledku změny toku se indukuje ve vinutí napětí U_i působící proti své příčině, tj. proudu procházejícím vinutím,
- velikost proudu je tlumivce nvrucena zátěží, avšak s rostoucím proudem se zvyšuje indukované napětí, zkratový proud je omezen reaktancí tlumivky, činný odpor tlumivky je velmi malý,
- výsledkem je omezení proudu z důvodu zvětšení úbytku napětí na tlumivce

$$U_x = I \cdot X$$

- závislost indukovaného napětí U_i na proudu I se nazývá charakteristika tlumivky,
- má-li tlumivka jádro z plechů sleduje charakteristika magnetizační charakteristiku,
- tlumivka bez jádra má charakteristiku přímkovou, ale její reaktance je malá,
- nevýhodou charakteristiky bez vzduchové mezery je linearita pouze pro menší proudy $\Rightarrow$ špatné omezení zkratových proudů,
- linearizace se dosáhne vložením vzduchové mezery (nebo mezery z nemagnetického materiálu) do magnetického obvodu, magnetická indukce se volí nízká $0,6 \div 1$ T $\Rightarrow$ charakteristika je přímková.

Charakteristika tlumivky
1- tlumivka se železným jádrem
2- tlumivka bez jádra

Parametry:

- izolační napětí – U napětí sítě,
- reaktanční napětí: $U_x = I \cdot X$ – úbytek napětí při průchodu jmenovitého proudu,

- procentní reaktance: $u_x = I \frac{X}{U} 100$

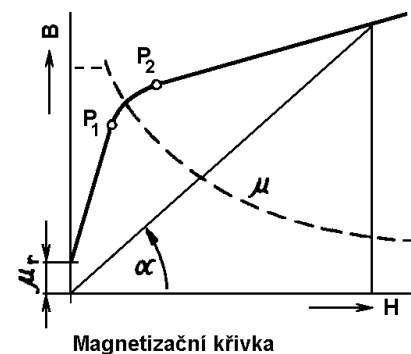
- vnitřní typový výkon – jmenovitý výkon (zdánlivý příkon tlumivky):
 $P = m \cdot U_x \cdot I \cdot 10^{-3}$ [kVAr; -, V, A]

kde: m - počet fází,

- průběžný výkon: $P = m \cdot U \cdot I \cdot 10^{-3}$ [kVA; -, V, A]
- charakteristika tlumivky,

- reaktance tlumivky: $X = \frac{U_x}{I} = \operatorname{tg} \alpha$ [Ω; V, A]

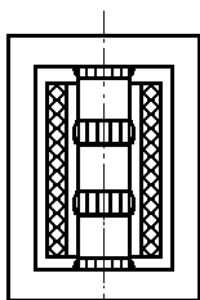
reaktance tlumivky se železným jádrem při zatěžování klesá !

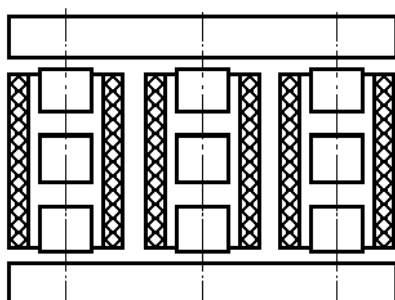
Magnetizační křivka

Rozdělení a užití tlumivek:

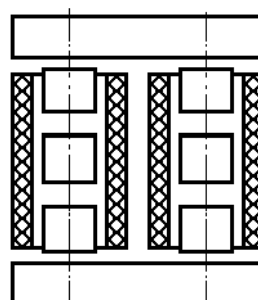
- 1) předřadné – místo předřadných odporů, ke snížení napětí (zvýšení úbytku napětí) – energeticky výhodnější než odpory, které mají velké činné ztráty, nejčastější užití jako indukční předřadníky k omezení proudu **výbojových světelných zdrojů** – zářivky, výbojky, tzv. úsporné žárovky – dnes se již nahrazují účinnějšími elektronickými předřadníky,
- 2) spouštěcí – snížení záběrného proudu asynchronních a synchronních motorů – často se kombinuje s funkcí autotransformátoru ,
- 3) nulové – v trojfázové síti bez vyvedeného středu vinutí vytvoří 3 do hvězdy zapojené tlumivky umělý nulový neuzemněný střed sítě,
- 4) pecové – omezení zkratů,
- 5) vyrovnávací – např. k vyrovnání nestejných u_k paralelně zapojených transformátorů – o dodatečný úbytek napětí,
- 6) vyhlazovací – omezují (potlačují) vyšší harmonické u tyristorové regulace, trojfázových a řízených usměrňovačů,
- 7) kompenzační – paralelně u vedení zvn ke kompenzování kapacitních proudů,
- 8) zhášecí – (Petersenovy rezonanční cívky) spojují izolovaný střed vedení vn se zemí pro omezení poruchových proudů.

a)

b)

c)

Magnetický obvod tlumivek

a) jednofázový - plášťový, b) tojfázový - jádrový, c) jednofázový - jádrový

Reaktor:

- tlumivka bez jádra,
- nejčastější užití – sériově zapojené v energetických sítích omezujících zkratové proudy,
- vzhledem k velkým zkratovým proudům musí být konstrukce vyztužená nemagnetickým materiálem, *pro nejvyšší výkony dokonce betonem*,
- provedení 1 nebo 3 fázové,
- pro napětí nad 35 kV je používá olejové chlazení,
- izolace vzduchových reaktorů je azbestová u olejových papírová.

Přesytka:

- do série zapojená tlumivka s feromagnetickým jádrem bez vzduchové mezery a pomocným vinutím – **řídícím** – měnicím reaktanci tlumivky,
- pomocné vinutí se napájí stejnosměrným proudem, ten zvyšuje magnetický tok v jádru $\Rightarrow$ přesycení jádra $\Rightarrow$ změna úbytku napětí na vinutí,
- umožňuje řídit úbytek napětí tlumivce nezávisle na zátěži,
- v řídícím vinutí se indukují napětí, které vzhledem k velkému počtu závitů (malý proud) hrozí nebezpečí poškození zdroje stejnosměrného proudu zapojují se do série – dvě přesytky zapojené tak, že jejichž indukovaná napětí jsou opačné orientace $\Rightarrow$ výsledné napětí je nulové $\Rightarrow$ nehrozí nebezpečí poškození zdroje – celek se nazývá **transduktor**.
- *transduktory mohou být zapojeny také paralelně (dvě stejné přesytky),*
- *transduktor se dvěma jádry a jediným řídícím vinutím se nazývá úsporný transduktor, často s vlastním buzením pomocí polovodičového usměrňovače,*
- užití pro řízení výkonů od desítek W po stovky kW s požadovanou velkou životností,
- dnes jsou transduktory nahrazovány rychlejší a méně rozměrnou tyristorovou regulací.

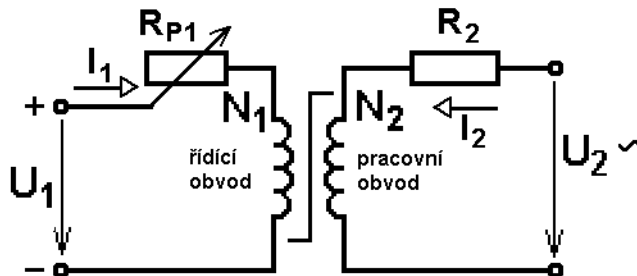

Schéma přesytky

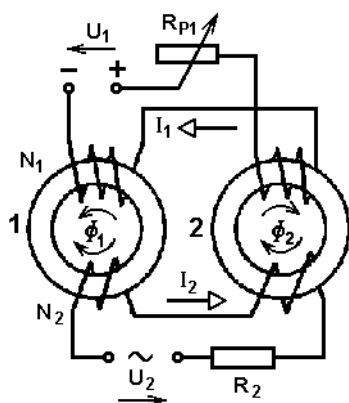
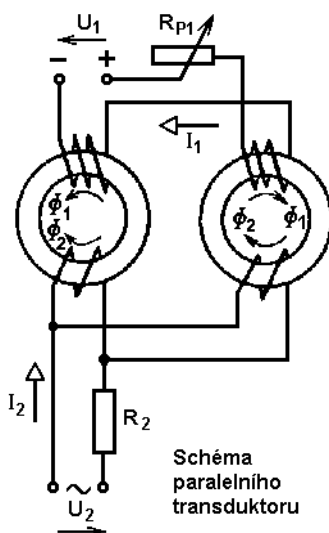
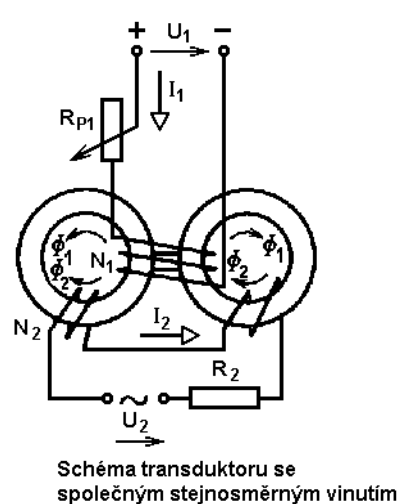

Schéma sériového transduktoru

Schéma
paralelního
transduktoruSchéma transduktoru se
společným stejnosměrným
vinutím